

Riparimi i Sistemit: Bërja e Ushqimit më të Qëndrueshëm

An interview with Olivier De Schutter

April 20, 2022

Raporti i fundit i IPCC ka përcaktuar pa mëdyshje urgjencën për veprim ndaj ndryshimeve klimatike. Raporte të tjera pajtohen, duke theksuar nevojën për të transformuar sektorin e bujqësisë dhe bashkë me të edhe mënyrën se si ne prodhojmë dhe konsumojmë ushqimin. Olivier De Schutter diskuton reformën e Politikës së Përbashkët Bujqësore (CAP), çfarë do të thotë agroekologjia për fermerët dhe se si vetëm një rishikim i sistemit ushqimor do ta bëjë atë të qëndrueshëm.

Gazeta Evropiane e Gjelbër: Sa i madh është roli i industrisë ushqimore në ndryshimet klimatike sot?

Olivier De Schutter: Sistemi ushqimor përbën rreth 32 për qind të emetimeve të një serrë gazrash në mbarë botën sot. Evropa qëndron rreth kësaj mesatareje, me bujqësinë që përbën rreth 12 për qind të emetimeve të BE-së, të cilave duhet t'i shtojmë përpunimin, paketimin, konsumin e energjisë për ftohësit e produkteve ushqimore, inputet për bujqësinë industriale dhe më shumë. Kjo është e konsiderueshme. Kalimi në agroekologji, ulja e konsumit të mishit dhe produkteve të qumështit, si dhe përdorimi i metodave të prodhimit më pak të uritur për inpute, mund të luajë një rol vendimtar. Mundësia është që edhe pse kërkohet një transformim i koordinuar në aspektin e prodhimit, përpunimit, ofertës dhe kërkesës, këto ndryshime mbështeten reciprokisht. Dietat që janë më të mira për klimën janë më të mira për shëndetin tonë, veçanërisht kur bëhet fjalë për reduktimin e prevalencës së sëmundjeve jo të transmetueshme të lidhura me obezitetin, për shembull. Puna në të gjithë zinxhirin ushqimor përfiton jo vetëm klima, por edhe objektiva të tjerë të zhvillimit të qëndrueshëm.

Përveç reduktimit të mbetjeve ushqimore dhe konsumit të mishit, cilat janë rrugët e tjera për ndryshim në të ardhmen e afërt?

Flitet shumë për mishin dhe mbetjet sepse këto janë dy fusha në të cilat familjet mund të ndryshojnë zakonet dhe sjelljen e tyre të konsumit për të kontribuar drejt këtij qëllimi shoqëror. Për sa i përket prodhimit, një numër në rritje ekspertësh po theksojnë tani urgjencën e tranzicionit agroekologjik. Fitimet mund të jenë të konsiderueshme, veçanërisht rivendosja e pjellorisë natyrore të tokës, e cila mund të bëhet një rezervuar i rëndësishëm karboni dhe një rezervuar i biodiversitetit.

Ruajtja e gardheve dhe shkurreve gjithashtu i lejon pjalmuesit të lulëzojnë, duke kontrolluar kështu zhdukjen e tyre për shkak të pesticideve. Sigurisht që ka shumë pengesa. Por nevoja për këto tranzicione është e qartë dhe gjithnjë e më shumë e pranuar.

Nëse statistikat dhe sjellja janë diçka për të kaluar, konsumi i mishit nuk duket se po bie masivisht. Si mund ta reduktojmë konsumin e mishit?

Rritja e konsumit të mishit dhe produkteve të qumështit globalisht duket e vështirë të ngadalësohet, veçanërisht duke pasur parasysh rritjen e klasave të mesme urbane në ekonominë në zhvillim. Në Evropë, konsumi i mishit ka rënë paksa, por mbetet tre herë më i lartë se niveli që rekomandojnë dietologët. Në Belgjikë, për shembull, një person konsumon mesatarisht 50 kilogramë në vit, ndërsa 20 kilogramë do të ishin më se të mjaftueshme. Problemi në këtë debat është se sektorë të ndryshëm nuk mund të flasin me njëri-tjetrin. Ne flasim për mishin në njëjës, kur duhet të përdorim shumësin. Në fakt ka mish me cilësi më të mirë që është rezultat i rritjes së kullotave ku kafshët ushqehen kryesisht me bar dhe bar të thatë të korrur. Shumica e mishit të prodhuar në Francë, për shembull, është i këtij lloji. Duhet mbajtur mend gjithashtu se këto kullota janë në fakt gëlltitësit më të rëndësishëm të karbonit. Por më pas, nga ana tjetër, është mish i prodhuar në mënyrë industriale, ku kafshët ushqehen kryesisht me foragjere që vijnë nga soja dhe misri i importuar nga Amerika Latine dhe Shtetet e Bashkuara. Me këtë lloj bujqësie vijnë probleme serioze të ndotjes dhe shpyllëzimit në pjesën Jugore Global, si dhe trajtimi i kafshëve me antibiotikë, sepse ato duhet të mbrohen nga infeksionet e shkaktuara nga kushtet e izolimit që janë krejtësisht të paqëndrueshme.

Por duke parë përtej BE-së, kjo ngre pyetje serioze rreth lobeve dhe industrive të tëra në vendet në zhvillim që janë të orientuara drejt rritjes së bagëtive. Çfarë masash mund të ndërmerren për të ndryshuar biznesin e rritjes së bagëtive për eksport?

Çelësi është demokracia ushqimore. Shumica e politikave evropiane bujqësore dhe ushqimore sot vendosen në fshehtësi përmes diskutimeve ndërmjet lobeve dhe vendimmarrësve. Përballë kësaj mënyre të errët të bërit gjëra, gjithnjë e më shumë pjesë të shoqërisë – avokatë të bujqësisë në shkallë të vogël, grupe mjedisore, OJQ që punojnë në marrëdhëniet Veri-Jug dhe çështjet e zhvillimit, bamirësi që mbrojnë konsumatorët dhe familjet me të ardhura të ulëta, specialistë të shëndetit publik – të cilët nuk janë domosdoshmërisht të mësuar të punojnë së bashku, po zbulojnë se kanë një interes të përbashkët për ndryshimin dhe po bëjnë thirrje për një politikë të vërtetë të përbashkët ushqimore në nivel evropian.

Obsesioni me eksportet mban peng çdo gjë tjetër.

Ka lëvizje sociale jashtëzakonisht të rëndësishme në Brazil, për shembull, një nga eksportuesit më të mëdhenj të sojës në botë. Një prej tyre është Lëvizja e Punëtorëve të Patokë, e cila mbron agroekologjinë dhe dëshiron të ushqejë Brazilin ndryshe nga ajo përmes monokulturave të mëdha të sojës të destinuara kryesisht për eksport dhe prodhimin vendas të biokarburanteve të destinuar si zëvendësues për naftën. Këto lëvizje do të merrnin një nxitje masive nga një politikë evropiane që u riorientua drejt prodhimit vendas në Evropë të proteinave bimore për të kompensuar reduktimin e importeve nga Brazili. Vetëm qeveria braziliane dhe lobi i agroeksportit që ka kaq shumë pushtet mbi të, mbajnë qëndrimin se Brazili do të ishte humbësi i një politike të tillë. Në fakt ka një debat të

ashpër në Brazil dhe ka një kundërshtim të fortë ndaj zhvillimit të mëtejshëm të monokulturave të sojës dhe theksit të vendosur në prodhimin e etanolit dhe biodiesel (biokarburante të destinuar si zëvendësues për naftën) në dëm të diversitetit të prodhimit ushqimor të vendit.

Për më tepër, përmes këtyre importeve masive të sojës, Bashkimi Evropian po thyen rregullat e veta. Neni 208 i Traktatit për Funkcionimin e Bashkimit Evropian (për koherencën e politikave për zhvillim) në parim kërkon që politika tregtare të jetë në përputhje me objektivat e zhvillimit. Por këtu shohim edhe një herë problemin kronik evropian të sektorizimit të politikave dhe mungesën e koherencës ndërmjet politikave sektoriale.

Si mund ta rishikojmë sistemin global të tregtisë ushqimore?

Sistemi ka nevojë për rinovim sepse bazohet në besimin se tregtia sjell automatikisht më shumë rritje dhe se kjo është e dëshirueshme në parim, ndërsa ajo që ka vërtet rëndësi është përmbajtja e rritjes (dimensioni i saj cilësor), ose natyra e zhvillimit, që inkurajon tregtia. Rritja e flukseve tregtare nuk duhet parë kurrë si një qëllim në vetvete, por është pikërisht kjo rritje me të cilën janë fiksuar organizatat ndërkombëtare që drejtojnë tregtinë ndërkombëtare. Diplomatët brenda OBT-së ose Drejtorisë së Përgjithshme të Tregtisë së Komisionit Evropian janë palë të interesuara që kanë investuar jashtëzakonisht shumë në këto negociata dhe janë nën presionin e lobeve të industrisë së eksportit. Ata kanë harruar se tregtia është thjesht një mjet për diçka tjetër.

Tregtia mund të luajë një rol të rëndësishëm si nxitës i ndryshimeve pozitive si në vendet importuese ashtu edhe në ato eksportuese. Por për ta bërë këtë, ajo duhet të shpërblejë vendet që veprojnë më me përgjegjësi në vend që të inkurajojnë procesin shkarkimit mjedisor, social apo fiskal. Sot, ulja e barrierave tregtare favorizon këto forma të ndryshme " shkarkim. Ulja e tarifave ose konvergjenca rregullatore detyron konkurrencën midis ekonomive të cilat, nën pretekstin e shfrytëzimit të avantazhit të tyre konkurrues, detyrojnë prodhuesit dhe punëtorët e vendeve të ndryshme të konkurrojnë me njëri-tjetrin.

Dhe në nivel Evropian, është Komisioni që ka kompetencat dhe fuqinë për çështjet e tregtisë.

Po, dhe duhet thënë gjithashtu se kapitujt mjedisorë ose të zhvillimit të qëndrueshëm në marrëveshjet e tregtisë së lirë të Bashkimit Evropian janë shumë të papërshtatshëm. Ato janë në thelb simbolike. Negociatorët nuk duan të rrezikojnë të bezdisin partnerët tanë tregtarë dhe kjo bazohet në idenë se tregtia mund të çojë në rritje kur në të vërtetë ne duhet të pyesim veten se në cilat kushte është rritja e dëshirueshme.

Për të dhënë një shembull, një nga argumentet kryesore të Komisionit Evropian në favor të marrëveshjes së tregtisë së lirë me Japoninë, JEFTA, është rritja e eksporteve të mishit të derrit dhe qumështit në Japoni. Megjithatë, prodhimi i të dyjave është përgjegjës për nivele jashtëzakonisht të larta të emetimeve të një serrë gazrave. Prandaj, kjo marrëveshje e tregtisë së lirë bie plotësisht në kundërshtim me angazhimet tona për klimën si pjesë e Marrëveshjes së Parisit. Kjo ilustron pozicionin kontradiktor në të cilin ndodhet BE-ja.

Është sovraniteti ushqimor ai që duhet të jetë qëllimi i nismave tona në këtë fushë. Tregtia

duhet të ketë një rol, por një rol ndihmës. Ato që rajonet janë në gjendje të prodhojnë për të kënaqur nevojat e tyre, ato duhet të prodhojnë dhe tregtia duhet të kompensojë atë që rajonet nuk janë në gjendje të prodhojnë për vete. Sot, ne jemi në një pozicion absurd ku shumica e politikave të investimeve në infrastrukturë dhe subvencioneve synojnë mbështetjen e konkurrencës së eksportit, ndërkohë që një përqindje relativisht e ulët e produkteve – 15 përqind mesatarisht, që varion nga 40 përqind për sojën dhe 7 përqind për orizin. – në fakt kapërceni një kufi ndërkombëtar. Një preokupim i vazhdueshëm shqetësues me eksportet mban peng çdo gjë tjetër.

Negociatat për të ardhmen e Politikës së Përbashkët Bujqësore të Europës janë duke u zhvilluar. Çfarë mund të bëhet për të parandaluar përsëritjen e gabimeve të së kaluarës? Cilat janë kufijtë dhe mundësitë në kontekstin aktual?

Palët e interesuara në industrinë bujqësore kanë qenë shumë të varur nga rruga e përshkruar nga CAP në dekadat e fundit. Me të gjitha politikat që përfshijnë pagesën e subvencioneve, ndryshimi mund të bëhet vetëm në skajet, sepse ato krijojnë pritshmëri nga aktorët ekonomikë, janë bërë investime dhe janë marrë kredi etj. Është shumë e vështirë të ndryshosh kurs. Për më tepër, një politikë e përbashkët bujqësore, qoftë edhe e reformuar, nuk mjafton. Ne kemi nevojë për një politikë të përbashkët ushqimore që do të detyronte vendimet e politikave bujqësore të marrin në konsideratë ndikimet në shëndet, mjedis, zhvillimin rural dhe ndihmën për vendet në zhvillim.

Miratimi i një politike të përbashkët ushqimore nuk do të thotë se duhet të kompensojmë efektet negative të CAP; do të thotë që ne duhet ta rishpikim atë. Jo duke transferuar kompetenca të reja në Bashkimin Evropian, por duke miratuar një strategji të integruar që kapërcen sektorializimin e politikave aktuale që ndikojnë në ushqimin tonë. Sot, ka një ndarje në Komisionin Evropian me Drejtorinë e Përgjithshme të Shëndetit dhe Sigurisë Ushqimore, Drejtorisë së Përgjithshme të Bashkëpunimit dhe Zhvillimit Ndërkombëtar dhe Drejtorisë së Përgjithshme të Mjedisit, të gjitha të shqetësuara për ndikimet dhe pasojat e CAP, ndërsa DP Bujqësi e konsideron atë si fushën e saj ekskluzive. Është me të vërtetë një problem i qeverisjes dhe dizajnit themelor të politikave publike.

*Miratimi i një politike të përbashkët ushqimore
nuk do të thotë se duhet të kompensojmë
efektet negative të CAP; do të thotë që ne
duhet ta rishpikim atë.*

Komisioni Evropian e sheh reformën e CAP, nën pretekstin e thjeshtimit, si çon në një rinacionalizim relativ të CAP. Qeveritë do të duhet të zhvillojnë plane strategjike bujqësore që do të duhet të miratohen nga Komisioni në përmbushjen e objektivave të caktuara të pranuar së bashku. Kam frikë, ashtu si shumë, se shtetet anëtare do ta shfrytëzojnë këtë autonomi më të madhe si një pretekst për hedhjen, veçanërisht kur bëhet fjalë për mjedisin. Prandaj, ne duhet të insistojmë në verifikimin e rreptë të kushteve mjedisore kur bëhet fjalë për përdorimin e parave të taksapaguesve evropianë.

Megjithatë, pasi vendeve anëtare të BE-së u jepet liri më e madhe për të zhvilluar këto

plane strategjike, unë shoh dy mundësi. Së pari, kërkohet që planet kombëtare të hartohen përmes proceseve pjesëmarrëse. Demokracia e ushqimit nuk është vetëm një slogan. Kjo mund të marrë formën e këshillave të politikave ushqimore, konsultimeve, etj. Franca e ka treguar rrugën me Konferencën e saj Kombëtare të Ushqimit. Dhe këto plane strategjike veprimi duhet të negociohen, jo vetëm me botën bujqësore dhe sindikatat më të mëdha bujqësore, por me të gjithë aktorët e interesuar për të ardhmen e ushqimit dhe bujqësisë.

Së dyti, edhe pse Komisioni nuk ka kompetenca në fusha të caktuara, ai mund të nënshtrojë miratimin e planeve strategjike kombëtare me plotësimin e disa kushteve. Për shembull, pse të mos lejohen shkollat publike të insistojnë në klauzola sociale dhe mjedisore – dhe burimet nga prodhuesit vendas – gjatë dhënies së kontratave të prokurimit (duke amenduar, nëse është e nevojshme, direktivën Evropiane të vitit 2014 për prokurimin publik) si për të ndihmuar ekonominë lokale ashtu edhe për të përmirësuar vaktet e shkollës? Përfshirjen e këtij lloji të risive mund ta bëjmë kusht për miratimin e planeve strategjike kombëtare.

Sa fuqi kanë fermerët e vegjël?

Unë besoj se ne dhe udhëheqësit tanë gabojmë nëse mendojmë se vetëm për shkak se vetëm një pjesë e vogël e popullsisë është e punësuar në bujqësi (për shembull, më pak se 2 për qind në Belgjikë), nuk ka një lëvizje pas çështjeve të bujqësisë dhe të fermerëve të vegjël. Çështja e fermerëve të vegjël shqetëson të gjithë dhe ndikon në ushqimin tonë, shëndetin e tokës, shpopullimin rural etj. Sot, me shumë vonesë, po kuptojmë se bujqësia e vogël është një lloj bujqësie që ofron një mori përfitimesh për komunitetin e gjerë.

Ju keni folur shumë për agroekologjinë: çfarë është saktësisht?

Agroekologjia nuk është bujqësi organike, e cila ka një sërë standardesh dhe një rregullore evropiane që e përcaktojnë atë dhe i nënshtrohen etiketimit në kushte shumë të sakta. Agroekologjia ka të bëjë më tepër me një marrëdhënie të ndryshme me natyrën që respekton shumë më tepër komplementaritetet që ofrojnë ekosistemet midis njerëzve, bimëve dhe kafshëve. Fermeri i riprodhon këto komplementaritete në nivelin e tokës së kultivuar. Ndryshe nga paradigma e bujqësisë industriale, e cila bazohet në zbutjen e natyrës dhe mbjelljen e kulturave monokulturore në rreshta që janë të lehta për t'u përpunuar me makina, agroekologjia e sheh natyrën si një aleat dhe jo si një kundërshtar.

Agroekologjia përfshin zëvendësimin e pesticideve me metoda të kontrollit biologjik, të tilla si përafrimi i llojeve të ndryshme të bimëve për të mbrojtur kundër barërave të këqija; zëvendësimi i plehrave kimike azotike me fertilitete të gjelbra ose me mbjelljen e bishtajoreve; ose mbjellja e ndarë në rreshta, pemëve dhe shkurreve që parandalojnë erozionin duke u mbrojtur nga era dhe duke siguruar që uji i shiut të mos rrjedhë shumë shpejt, duke lejuar kështu që toka të kapë lagështinë. Agroekologjia garanton gjithashtu agrobiodiversitet më të madh dhe rezistencë më të madhe ndaj goditjeve klimatike, sepse në një sipërfaqe të vogël kultivohen një numër i madh bimësh të ndryshme. Rezistenca është gjithashtu ekonomike sepse nuk ka varësi të plotë nga një monokulturë.

*Ndryshe nga paradigma e bujqësisë industriale,
agroekologjia e sheh natyrën si një aleat dhe jo*

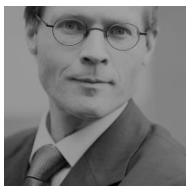
si një kundërshtar.

Por agroekologjia nuk është vetëm një seri teknikash agronomike; ai gjithashtu përfshin riformësimin e të gjithë zinxhirit ushqimor dhe marrëdhënieve ndërmjet palëve të interesuara. Një nga sfidat kryesore për agroekologjinë sot është se, edhe pse prodhon shumë nga sipërfaqe të vogla toke, shumë më tepër se monokulturat, ajo prodhon sasi të vogla të gjitha llojeve të gjërave. Blerësit e agroindustrializimit – Unilever, Danone, Cargill, Louis-Dreyfus – nuk janë veçanërisht të interesuar për këto vëllime të vogla, të cilat janë shumë të larmishme dhe nuk plotësojnë format e standardizuara që konsumatorët janë mësuar ose janë kushtëzuar të blejnë. Lufta për agroekologjinë sot nuk është vetëm një luftë për teknika agronomike që janë më miqësore me mjedisin, është gjithashtu një luftë për sisteme të ndryshme prodhimi dhe mënyra për të shpërblyer prodhuesit.

Konkretisht, si do të kalonte, të themi, një prodhues irlandez i mishit të dërrit apo një kultivues spanjoll ulliri në agroekologji?

Kjo është një pyetje vërtet e rëndësishme sepse kalimi në agroekologji nuk mund të bëhet brenda natës dhe duhet të ketë një rrugë realiste që fermerët të ndjekin. Së pari, kalimi nga një ekonomi e inputeve në një ekonomi të dijes është thelbësore. Agroekologjia ka nevojë për pak inpute, por kërkon që fermerët të trajtohen në teknikat e agroekologjisë. Megjithatë, për momentin, pjesa më e madhe e trajnimit të dhënë për fermerët vjen nga furnizuesit e inputeve. Së dyti, është e rëndësishme të pranohet se për tre ose katër vjet tranzicioni do të rezultojë në një rënie të ardhurave. Kërkon krijimin e një sistemi të ndërtuar mbi baza të reja, zhvillimin e të korrave dhe mësimin se si të krijoni biomasë të mjaftueshme për të bërë pa inpute. Ky tranzicion duhet të mbështetet financiarisht, për shembull nëpërmjet një subvencionit prej të paktën 80 për qind të ardhurave të mëparshme të fermerëve për katër vjet, në këmbim të një plani të besueshëm tranzicioni. Së fundi, tregjet dhe sistemet ushqimore duhet të zhvillohen. Blerësit e mëdhenj të agrobiznesit nuk janë të gatshëm të blejnë vëllime të vogla dhe kostot e transaksionit janë të mëdha kur blejnë nga një numër i madh prodhuesish të vegjël.

Mendoj se një politikë agroekologjike me këto tre komponentë – përhapja e njohurive, mbështetja për zhvillimin ekonomik dhe reforma e sistemeve ushqimore – do të mundësojë që ky tranzicion të ndodhë. Për momentin, shumë fermerë ndihen të bllokuar sepse nuk kanë përshtypjen se ka një rrugë drejt tranzicionit për ta. Megjithatë, ata janë viktimat e para të këtij sistemi dominues dhe të paqëndrueshëm.

Prof. Olivier De Schutter teaches at the University of Louvain (UCL). Between 2008 and 2014, he was the United Nations Special Rapporteur on the right to food, and is currently a member of the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights. He co-chairs the International Panel of Experts on Sustainable Food Systems (IPES-Food).

GREEN EUROPEAN JOURNAL

Translation available in English, French

Published in the *Green European Journal*

Downloaded from <https://www.greeneuropeanjournal.eu/riparimi-i-sistemit-berja-e-ushqimit-me-te-qendrueshem/>

The Green European Journal offers analysis on current affairs, political ecology and the struggle for an alternative Europe. In print and online, the journal works to create an inclusive, multilingual and independent media space. Sign up to the newsletter to receive our monthly Editor's Picks.